

Магопець О. А.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ БІЗНЕС-СТРУКТУР В МЕЖАХ ЧИННОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

В умовах жорсткої міжнародної конкуренції та поглиблення інтеграційних процесів створення національних інноваційних бізнес-структур є ефективним способом подолання кризових явищ в економіці України та посилення конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання. Одним з визначальних чинників активізації процесів розвитку інноваційно-інтегрованих структур є можливість застосування різних форм і методів оподаткування, які, як підтверджує закордонний досвід, здатні забезпечити технічну і технологічну модернізацію економіки, сприяти раціоналізації споживання природних ресурсів, покращенню стану навколишнього природного середовища, зростанню кількості висококваліфікованих робочих місць, підвищенню рівня оплати праці.

У світовій практиці податкового стимулювання розвитку інноваційно-інтегрованих структур та активізації інноваційної діяльності досить ефективно використовуються податкові пільги з податку на прибуток, податку на додану вартість, мита, рентних та ресурсних платежів, податку на доходи фізичних осіб тощо. Найбільш широке використання мають такі податкові пільги: надання дослідницького та/або інвестиційного податкового кредиту; зменшення податку на певний приріст інноваційних витрат; «податкові канікули» на сплату податку на прибуток, що був отриманий від реалізації інноваційних проектів на декілька років; пільгове оподаткування дивідендів юридичних і фізичних осіб, отриманих по акціям підприємств, які провадять інноваційну діяльність; зниження ставок податку на прибуток, спрямовані на замовні та спільні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР); пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, «ноу-хау» та інших нематеріальних активів, що входять до складу інтелектуальної власності; зарахування частини прибутку інноваційних підприємств на спеціальні рахунки з подальшим пільговим оподаткуванням відповідних коштів за умови їх використання на інноваційні цілі; додаткова (преміальна) амортизація основних засобів для інноваційних проектів; підвищувальні коефіцієнти (у середньому 1,5) до поточних витрат на наукову і науково-технічну діяльність, що дозволяють скоротити базу для нарахування податку на прибуток; податкові звільнення, що дають можливість компаніям не платити податки зовсім або платити окремі податки в меншому розмірі [1; 2; 3; 4]. Як свідчить аналіз закордонної практики стимулювання розвитку інноваційно-інтегрованих структур та активізації інноваційної діяльності, переважна більшість податкових пільг зосереджена в механізмі справляння податку на прибуток.

В межах вітчизняної податкової системи важелі стимулювання розвитку інноваційно-інтегрованих структур з кожним роком скорочуються. Негативними рисами реформування податкового законодавства впродовж останніх років від моменту прийняття Податкового кодексу є поступова відміна більшості пільг, що стосувалися процесів регулювання і стимулювання інноваційної діяльності.

Наразі чинні норми Податкового кодексу, що спрямовані на розвиток інноваційно-інтегрованих структур та стимулювання інноваційної діяльності зводяться

до можливості використання обмеженого переліку пільг щодо податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість та плати за землю.

Зокрема, щодо податку на прибуток, податковим законодавством передбачені наступні види пільг:

- звільняється від оподаткування прибуток підприємств (тимчасово, до 1 січня 2020 року) у розмірі доходу підприємств, отриманого ними від господарської діяльності з використанням газу (метану) вугільних родовищ та/або похідної сировини газу (метану) вугільних родовищ, у тому числі газоповітряної суміші із вмістом газу (метану), яка не відповідає вимогам до якості природного газу, призначеного для транспортування, промислового та комунально-побутового споживання, що здійснюється відповідно до Закону України «Про газ (метан) вугільних родовищ» (п. 16 підрозділу 4 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу). Суми коштів, вивільнених у зв'язку з наданням податкової пільги, спрямовуються платником податку на переоснащення матеріально-технічної бази, запровадження новітніх технологій, пов'язаних з видобуванням, дегазацією та використанням газу (метану) вугільних родовищ та/або похідну сировину газу (метану) вугільних родовищ, у тому числі газоповітряну суміш із вмістом газу (метану) [5].

- звільняється від оподаткування прибуток підприємств – суб'єктів літакобудування (тимчасово до 1 січня 2025 року), що визначені відповідно до норм статті 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості» (п. 41 підрозділу 4 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу). Вивільнені кошти (суми податку, що не сплачуються до бюджету та залишаються в розпорядженні платника податку) використовуються на науково-дослідні та дослідницько-конструкторські роботи з літакобудування, створення чи переоснащення матеріально-технічної бази, збільшення обсягу виробництва, запровадження новітніх технологій [5].

З податку на додану вартість також чітко визначені окремі види діяльності та конкретні операції в межах цих видів діяльності, які передбачають можливість їх звільнення від оподаткування:

- звільняються від оподаткування операції з постачання послуг навчальними закладами, що мають ліцензію на постачання таких послуг, до яких, у тому числі, належать послуги з надання наукових консультацій для осіб, які підвищують кваліфікацію самостійно (абз. 3) пп. 197.1.2. ст. 197 Податкового кодексу) та послуги з проведення лекцій з питань науки і техніки (абз. і) пп. 197.1.2. ст. 197 Податкового кодексу) [5].

- звільняються від сплати податку на додану вартість, тимчасово, до 1 січня 2023 року, суб'єкти космічної діяльності, на яких поширюється дія Закону України «Про космічну діяльність», за операціями з постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконуються для потреб космічної діяльності (п. 3 підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу) [5].

- звільняються від оподаткування податком на додану вартість, тимчасово, до 1 січня 2025 року, суб'єкти літакобудування, що підпадають під дію норм статті 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості», по операціях з постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості (п. 4¹ підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу). У встановлений період операції з продажу продукції (послуг), виробленої зазначеними підприємствами за рахунок коштів Державного бюджету України, оподатковуються податком на додану вартість за нульовою ставкою [5].

– звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції з постачання програмної продукції, тимчасово, з 1 січня 2013 року до 1 січня 2023 року (п. 26¹ підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу), а також операції з програмною продукцією, плата за які не вважається роялті згідно з абз. другим – сьомим підпункту 14.1.225 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу [5].

Пільгами з плати за землю мають право скористатися лише суб'єкти космічної діяльності щодо створення космічної техніки та суб'єкти літакобудування, оскільки підрозділом 6 «Особливості справляння плати за землю» розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу передбачено їх звільнення від спліти земельного податку за земельні ділянки виробничого призначення [5].

Проте, можливості пільгового оподаткування з плати за землю можуть бути розширені органами місцевого самоврядування, оскільки до їх компетенції віднесено встановлення ставок плати за землю та пільг щодо земельного податку, що сплачується на відповідній території. Відтак, з метою стимулювання розвитку інноваційно-інтегрованих структур на відповідних територіях органи місцевого самоврядування можуть досить ефективно використовувати такі податкові важелі активізації інноваційної діяльності.

Як свідчать результати аналізу чинних норм Податкового кодексу України, останній не передбачає використання у вітчизняній практиці низки популярних у розвинених країнах світу форм і методів оподаткування, які спрямовані на стимулювання розвитку інноваційно-інтегрованих структур та інноваційної діяльності в цілому, а лише визначає порядок надання звуженого переліку пільг в межах конкретних видів діяльності, що засвідчує факт відсутності стимулюючого впливу чинної податкової системи на розвиток інноваційно-інтегрованих бізнес-структур.

З метою підвищення ефективності податкових важелів стимулювання інноваційної діяльності, необхідно переглянути ряд положень Податкового кодексу, починаючи від доповнення термінологічного апарату статті 14 «Визначення понять» розділу I «Загальні положення» термінами «інновації», «інноваційна діяльність», «інноваційне підприємство», «інноваційний продукт», «інноваційна продукція» тощо й закінчуючи переглядом основних елементів податків, які мають потенціал стимулюючого впливу на активізацію процесів розвитку інноваційно-інтегрованих структур та введення нового механізму надання пільг для всіх суб'єктів інноваційної діяльності.

Література:

1. Марченко О. В. Напрями податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств / О. В. Марченко, В. П. Ткаченко // Економіст. – 2013. – №1. – С. 13–17.
2. Налоговое стимулирование инновационных процессов / под ред. Н. И. Ивановой: [монография]. – М.: ИМЭМО РАН, 2009. – 160 с.
3. Савостенко Т. О. Порівняльна характеристика методів державного регулювання інноваційної діяльності в розвинутих країнах світу та в Україні / Савостенко Т. О., Грицаєнко А. М. // Економічний вісник НГУ – №1 – 2005 – С.19–27.
4. Финансовые инструменты социально-экономического развития государства и регионов / под ред. А. Д. Данилова: [монография]. – К.: Компьютерпресс, 2009. – 288 с.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. №2755-VI (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.

